

Foto: kuhar - Fotolia.com

Acció Social en la Societat de la Informació i el Coneixement: Pràctiques que generen canvi

Àgora.

L'experiència de l'Escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí: de l'aprenentatge de les tecnologies al context d'aprenentatge tecnològic

Mª Àngeles Serrano

Resum La Comunitat d'Aprenentatge Escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí, porta més de 10 anys treballant les tecnologies de la informació i la comunicació des d'una perspectiva transversal i global. A través del treball que realitzem dia a dia, hem vist com les TIC han passat de ser una necessitat formativa a convertir-se en un context d'aprenentatge diari entre les persones que participen del nostre projecte. Des que a l'any 1999 vam decidir transformar les nostres activitats per integrar-nos plenament a la societat de la informació hem canviat metodologies, prioritats i maneres de treballar. Mostrar quines han estat aquestes transformacions i quins resultat són els que s'han assolit és el principal repte d'aquest article.

Paraules clau

Campus virtual, Internet, Pizarra digital interactiva, Red, Sociedad de la información

Àgora. La experiencia de la Escuela de personas adultas La Verneda-Sant Martí: del aprendizaje de las tecnologías al contexto de aprendizaje tecnológico

La Comunidad de Aprendizaje Escuela de personas adultas La Verneda-Sant Martí, lleva más de 10 años trabajando las tecnologías de la información y la comunicación desde una perspectiva transversal y global. A través del trabajo que venimos realizando día a día, hemos visto como las TIC han pasado de ser una necesidad formativa a convertirse en un contexto de aprendizaje cotidiano entre las personas que participan de nuestro proyecto. Desde que en 1999 decidimos transformar nuestras actividades para integrarnos plenamente en la sociedad de la información hemos cambiado metodologías, prioridades y formas de trabajar. Mostrar cuáles han sido esas transformaciones y qué resultados son los que se han alcanzado es el principal reto del presente artículo.

Palabras clave

Campus virtual, Internet, Pizarra digital interactiva, Red, Sociedad de la información

Àgora. The experience of the La Verneda-Sant Martí School for Adults: from learning about technology to becoming a technological learning aid

The La Verneda-Sant Martí School for Adult Learners, has been working with information and communication technology for 10 years, from a transversal and global perspective. Through our daily work, we have seen how ICTs have gone from being a necessity in education to become an everyday learning aid among those taking part in our project. Since 1999, when we decided to change our activities so that we could become fully integrated into the information society, we have changed methodologies, priorities and ways of working. The article sets out to show what transformations have been made and what these have achieved.

Key words

Virtual campus, Internet, Interactive digital board, Network, Information society

Autor: Mª Àngeles Serrano

Article: Àgora. L'experiència de la Escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí: de l'aprenentatge de les tecnologies al context d'aprenentatge tecnològic

Referència: Educació Social, núm. 44, p72 - p84.

Adreça professional: Comunitat d'Aprenentatge de la Verneda Sant Martí
 agora@edaverneda.org

▲ Un somni fet realitat

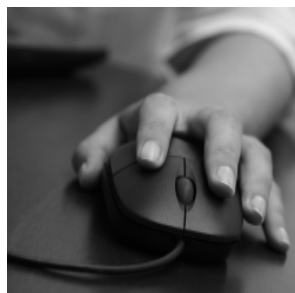
“... però, com podem estar a les autopistes de la informació si encara anem per un caminet de cabres?”

(persona participant, 1999)

El febrer de 1999 conceptes com *internet*, xarxa, pissarra digital interactiva, campus virtual o societat de la informació restaven molt lluny de l'imaginari de moltes de les persones que participaven en les jornades de reflexió que anualment s'organitzen des de l'Associació de persones participants Àgora. Tot i així, feia molts anys que a l'entitat es formava i es treballava amb ordinadors per la qual cosa les persones participants coneixien la importància creixent que les, aleshores, “noves” tecnologies tenien per a la societat així com de la necessitat que l'accés i la formació a aquestes “noves” tecnologies fos garantit des de l'entitat. Només vuit mesos després, a l'octubre de 1999, l'Associació de persones participants Àgora iniciava la seva marxa en la gestió d'un dels 43 primers punts del *Projecte Òmnia*¹.

Òmnia és un projecte que afavoreix l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) entre aquells col·lectius amb un més gran risc d'exclusió social i que tenen més possibilitats de sofrir l'anomenada fractura digital. En aquest sentit, el *Projecte Òmnia* entén les TIC com un mitjà per millorar i promocionar l'autonomia d'aquests col·lectius així com un element participatiu que afavoreix la cohesió social. És per aquests motius que es potencien tres línies d'actuació: l'ús comunitari, la inserció sociolaboral i la formació. Aquestes línies d'actuació són transversals, és a dir, que qualsevol activitat que es desenvolupi en el marc del *Projecte Òmnia* ha de portar implícita alguna d'aquestes línies:

- *Línia d'ús comunitari*: l'ús comunitari s'entén en un doble sentit: per una banda, el d'oferir espais que garanteixin l'accés a les TIC per a tots, ja siguin persones, entitats, grups o col·lectius; i, per altra banda, s'entén com l'espai que permet generar dinàmiques de cohesió social i intercanvi dins dels territoris on el projecte s'està duent a terme.
- *Línia d'inserció sociolaboral*: mitjançant aquesta línia es promociona que els punts Òmnia es converteixin en espais que permetin augmentar la inserció laboral. Amb aquest objectiu, s'ofereixen eines formatives, recolzament en la recerca d'ocupació i aprenentatge sobre com fer un currículum o quins elements cal tenir en compte quan es realitza una entrevista de treball, etc. intentant establir una estreta col·laboració amb els serveis d'orientació sociolaboral del territori.
- *Línia de formació*: aquesta línia garanteix que totes les persones que presentin més dificultats puguin obtenir una formació en l'àmbit de les TIC, que els faciliti l'accés a l'anomenada societat de la informació, tot evitant així la seva exclusió social.

Òmnia és un projecte que afavoreix l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació entre aquells col·lectius amb un més gran risc d'exclusió social

El *Projecte Òmnia* s'articula a partir de 111 punts distribuïts per tot Catalunya constituint una comunitat territorial i virtual que té una mateixa visió en l'aplicació de les TIC i que treballa per fer possibles aquests objectius i línies d'actuació. Segons la definició que trobem a la pàgina *web* del *Projecte Òmnia*, un Punt Òmnia és "un servei d'accés a les noves tecnologies obert a totes les persones, que s'ofereix en espais i/o equipaments dotats de *hardware* i *software* d'ús públic i comunitari i que compta amb el suport d'un professional que dinamitza l'espai i recolza les persones."⁷² I, en efecte, l'essència del Punt Òmnia és aquesta, però allò que representa en el marc de l'entitat és molt més: significa, per una banda, donar resposta a una necessitat sentida des de les mateixes persones participants i, per altra, és el punt d'inflexió en la trajectòria tecnològica de la nostra escola.

El Punt Òmnia de l'Associació de persones participants Àgora: facilitant l'accés a les TIC

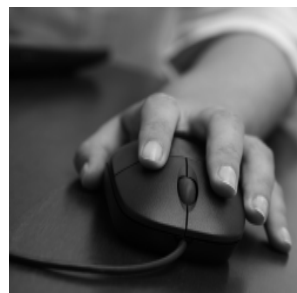
El 2010 serà l'onzè any en la gestió directa d'un Punt Òmnia amb la mateixa implicació i il·lusió que quan va començar el 1999. A través del treball que anem realitzant dia a dia, hem vist com les TIC han passat de ser una necessitat formativa a convertir-se en un context d'aprenentatge quotidià entre les persones que participen en la nostra Associació. Des que el 1999 vam decidir transformar les nostres activitats per integrar-nos plenament a la societat de la informació hem canviat metodologies, prioritats i maneres de treballar. Mostrar quines han estat aquestes transformacions i quins resultats són els que s'han assolit a escala tecnològica és el principal repte d'aquest article.

L'Associació de persones participants Àgora és una associació sense ànim de lucre formada i gestionada per persones adultes sense titulacions acadèmiques superiors. Constituïda el 1986, des d'aleshores Àgora treballa amb un doble objectiu: per un costat, defensar el dret a l'educació al llarg de la vida de totes les persones, especialment d'aquelles en situacions més desfavorides i en risc d'exclusió social i, per l'altre, promoure la capacitat d'organització i gestió d'aquestes persones donant eines i recursos per garantir la seva participació en la societat. Conjuntament amb l'Associació de dones Heura, gestionen un projecte socioeducatiu nacionalment i internacionalment reconegut: la Comunitat d'Aprenentatge Escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí.

El projecte socioeducatiu de la Comunitat d'Aprenentatge Escola de persones adultes La Verneda-Sant Martí defineix el seu funcionament general tenint en compte tres principis bàsics que es desenvolupen no aïlladament sinó com a conjunt, és a dir, on tots ells es treballen alhora.

- *L'aprenentatge dialògic*: fonamentat en l'adquisició de coneixements a través del diàleg igualitari basat en pretensions de validesa i que parteix dels arguments que s'aporten al diàleg. D'aquesta forma, se superen dinàmiques tradicionals basades en posicions de poder, ja que totes les persones que participen en el diàleg tenen les mateixes oportunitats per poder expressar-se.

- *La participació democràtica*: el nostre projecte té com a criteri bàsic la participació democràtica de totes les persones. Al llarg de la nostra existència, hem desenvolupat diferents òrgans de gestió i decisió, a més d'altres espais de participació, basats en procediments democràtics i oberts a totes les persones adultes que vulguin participar.
- *El desenvolupament comunitari*: el nostre projecte socioeducatiu no està aïllat del seu territori d'acció directa. És per això que fomentem tant el desenvolupament del teixit associatiu del barri com fomentem la nostra presència en diferents moviments socioeducatius amb l'objectiu fonamental de potenciar la creació i el desenvolupament de xarxes socials.

Precisament el fet de ser una entitat amb una forta presència i trajectòria d'intervenció en el barri van ser elements claus per atorgar la gestió del Punt Òmnia a l'Associació de persones participants Àgora. Al 1999, des del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya es buscaven entitats sense ànim de lucre i que estiguessin ubicades en territoris amb dèficits socials, culturals i econòmics ja que els garantien una intervenció pròxima a la realitat social a la qual s'adreçava el projecte. Però no va ser un acord unilateral. Si Àgora va decidir també presentar-se al concurs per obtenir la gestió d'un d'aquests Punts és perquè volia garantir l'apropament a les TIC per a totes les persones del barri, partint d'una metodologia d'èxit internacionalment reconeguda que li permetés continuar sent líder en l'àmbit de l'educació de persones adultes.

Durant tots aquests anys hem introduït i format en TIC a milers de persones. Si tenim en compte les xifres de 2008 -últim any totalment finalitzat- veiem que un total de 1.973 persones han passat pel nostre *Punt*, sent utilitzat en 7.892 avinenteses³. Aquestes dades són un indicador del grau de consolidació del projecte a l'entitat i al barri. Però no és només important la quantitat de persones que assisteixen sinó també la qualitat en la formació que donem.

Hi ha molts elements claus que caracteritzen i defineixen l'èxit del Punt Òmnia gestionat per l'Associació Àgora, però potser allò més important és la **gestió directa de les persones que participen del Punt i de l'entitat**. En aquest sentit, des del principi es va crear una Comissió de participants de l'Òmnia amb caràcter permanent. Aquesta Comissió es reuneix mensualment per decidir i acordar sobre tots aquells temes que permeten el bon funcionament i la bona convivència del *Punt*. En ella, s'estableixen les activitats i les accions a realitzar, la metodologia a seguir, els objectius que s'han d'aconseguir, així com es realitza un seguiment de les tasques i del treball diari que es porta a terme en el *Punt* i s'aporten propostes per continuar millorant el *Punt*. La Comissió és oberta a totes les persones usuàries així com a les persones voluntàries que el dinamitzen. mitjançant aquesta comissió, persones tradicionalment excloses dels àmbits de participació en TIC estan decidint i gestionant sobre tots aquells temes que tenen a veure amb el dia a dia del *Punt*. Mitjançant la seva implicació en la Comissió, aquestes persones s'adonen que poden participar no solament en la gestió del *Punt* sinó en tots els àmbits de la seva vida social, és a dir, que tenen els coneixements i habilitats suficients i vàlides per aportar i fer possible la

Des del principi es va crear una Comissió de participants de l'Òmnia amb caràcter permanent

transformació del seu entorn i de la societat. Per tant, és un exemple clar que la participació pot generar més participació.

Una de les primeres decisions que es va acordar des de la Comissió de participants de l'Òmnia va ser que el Punt estaria obert tots els dies de la setmana (de dilluns a diumenge) de les 9.30 a les 22h ininterrompidament⁴. D'aquesta forma es trenquen barreres d'accessibilitat a totes aquelles persones que tenen dificultats d'accés a les TIC per tenir horaris de treball incompatibles amb moltes ofertes formatives en tecnologies. Això és possible perquè són moltes les persones voluntàries que col·laboren amb el *Punt*. Igualment hi hagué un acord unànime en establir que *totes les activitats fossin gratuïtes*. No cal pagar res per poder participar, ni ha de tenir cap cost seguir qualsevulla de les activitats formatives que es proposen des de la Comissió. D'aquesta manera també es trenquen barreres d'accessibilitat a totes aquelles persones que tenen dificultats econòmiques i que per aquest motiu tenen més problemes per accedir a una formació en TIC de qualitat.

El Punt Òmnia promou *activitats de formació en tecnologies pensades des de i per a les persones adultes*

El Punt Òmnia promou *activitats de formació en tecnologies pensades des de i per a les persones adultes*. Aquestes activitats de formació en TIC es basen en la metodologia de l'aprenentatge dialògic, en què les persones aprenen, a través del diàleg igualitari, sobre un tema en qüestió. No hi ha persones que saben i persones que no saben. Hi ha interacció, reflexió i aportacions des de la diferència de persones i cultures que dialoguen en un pla d'igualtat. A través del diàleg sorgeixen nous significats a l'entorn d'allò que aprenem. Molt sovint l'aprenentatge col·lectiu suposa una transformació personal, i tot això, des de la solidaritat i els valors universals. Aquest plantejament metodològic incorpora aportacions a escala teòrica i pràctica del camp de les ciències socials i de les ciències de l'educació, així com de l'estudi d'experiències d'èxit a escala estatal i internacional, que han aconseguit augmentar la participació comunitària i han contribuït a la transformació social del seu entorn.

La metodologia de l'aprenentatge dialògic s'estructura a partir de set principis: *diàleg igualitari, intel·ligència cultural, dimensió instrumental, solidaritat, creació de sentit, transformació i igualtat de diferències*.

- *Diàleg igualitari*: Es construeix a partir de considerar les aportacions de totes les persones, en funció dels arguments que aquestes donen per convèncer les altres.
- *Intel·ligència cultural*: Pressuposa que totes les persones tenim capacitats, apreses en situacions molt diferents per resoldre les situacions de cada dia i participar en el diàleg igualitari.
- *Dimensió instrumental*: El diàleg igualitari fomenta la reflexió i afavoreix l'aprenentatge de continguts importants.
- *Solidaritat*: La solidaritat és el motor de canvi i transformació dels projectes socials i educatius transformadors.
- *Creació de sentit*: Entre tots i totes donem sentit a l'ús de les TIC perquè ens ajuden a transformar el nostre entorn social i personal.

- *Transformació*: L'ús, l'aprenentatge i el diàleg de les TIC transformen l'entorn social i personal.
- *Igualtat de diferències*: Les persones han de ser tractades fomentant les condicions que els permeten viure en igualtat la seva diferència.

Tres són els eixos d'activitats de formació en tecnologies que es duen a terme en aquest Punt: *sessions d'introducció, les hores d'autoformació i els grups de treball*. Aquests tres eixos responen a les tres línies d'actuació del *Projecte Òmnia* (desenvolupament comunitari, inserció sociolaboral i formació), però aplicant la metodologia de l'aprenentatge dialògic. Lògicament, en els deu anys d'història del *Punt*, els tres eixos d'activitats han anat millorant així com ampliant, però la seva essència continua sent la mateixa.

Les *sessions d'introducció a la informàtica* són cursos trimestrals de formació adreçades a persones que han utilitzat poc l'ordinador o bé no l'han utilitzat mai, posant especial èmfasi en aquells col·lectius que no tenen tantes possibilitats d'accedir a les TIC en altres espais educatius: persones en processos d'alfabetització, persones procedents de la nova immigració, persones parades de llarga durada, persones grans, mares, etc. En les sessions d'introducció s'introdueix el sistema operatiu Windows així com l'ús dels principals programes: processador de textos, full de càlcul, programa de diapositives, navegació per *Internet*, etc.

Les *hores d'autoformació* són espais d'ús lliure dels ordinadors. Faciliten, per tant, l'accés a les TIC així com el seu aprenentatge en funció de les pròpies necessitats que tenen les persones participants. La característica principal d'aquesta activitat és que cada persona aprèn en funció dels seus propis interessos i necessitats, segons el seu propi ritme d'aprenentatge però en cooperació amb les altres persones que també es troben en aquest moment en hora d'autoformació. Aquestes hores s'utilitzen per poder practicar i resoldre dubtes sobre els programes informàtics, ampliar coneixements en nous programes o aplicacions, realitzar currículums, navegar per *Internet* a la recerca d'informació, etc. Són moltes les activitats que es poden donar alhora i de nivells molt diferents.

Una de les activitats de formació del *Punt Òmnia* més significatives pels resultats que va obtenint són els *grups de treball*. La seva finalitat és que persones adultes sense formació en TIC o amb una formació bàsica aprenen a utilitzar els diferents programes informàtics no com a finalitat en si mateix sinó com a instrument de treball. I aquest enfocament és, potser, el que fa dels grups de treball diferent dels dos eixos anteriors. No n'hi ha prou amb possibilitar l'accés a una infraestructura informàtica. La tecnologia ha de ser usada com a instrument. Per tant, l'èmfasi no ha d'estar només en l'accés, sinó també en l'ús. Utilitzarem les noves tecnologies per beneficiar-nos d'elles, per tal que ens obrin noves oportunitats, perquè ens facin més fàcils aspectes de la nostra vida quotidiana, per tal que ens facin més senzilla la comunicació, perquè ens ajudin a descobrir i a conèixer noves coses, etc.

Els grups de treball els integren persones que comparteixen un interès comú per un mateix tema, sigui aquest el que sigui: des de viatjar o la naturalesa fins a aprendre a fer pàgines *web* o interessar-se per temes de gènere. Aquests grups són totalment heterogenis, és a dir, són formats per persones que tenen diferents habilitats tecnològiques i també diferents coneixements sobre el tema escollit. Així, es pot donar el cas que una persona que sap molt sobre història de la ciutat comparteixi ordinador amb una persona immigrant que no sap res de Barcelona però sí que té nocions tecnològiques. D'aquesta manera es comparteixen els coneixements i s'aprofundeix millor en l'aprenentatge de nous temes. Aquesta cooperació funciona perquè no parteix de la dicotomia professor-alumne sinó que hi ha una persona que dinamitza i potencia el treball i les decisions en grup. En molts casos, persones participants dels grups de treball s'han convertit, al seu torn, en persones voluntàries que ajuden a fer més gran el *Punt*.

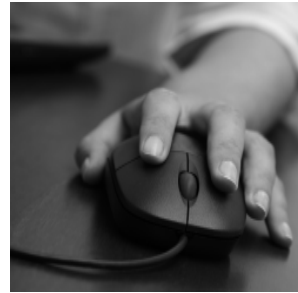
El *Punt Òmnia* ha tingut i té grans repercussions en relació amb la formació en TIC de les persones adultes en situació d'exclusió social. Evidentment ha permès disposar de mitjans tecnològics avançats per al seu aprenentatge. En segon lloc, i molt important, supera el temor i el recel amb què moltes persones adultes veien tot allò relacionat amb allò tecnològic. Paral·lelament ha implicat una més gran autonomia en la gestió personal i col·lectiva del mateix procés formatiu, cosa que és quelcom bàsic en qualsevol procés educatiu. Per últim, i no per això menys important, ha generalitzat l'ús de les TIC en tota la nostra comunitat d'aprenentatge.

L'experiència d'aquest *Punt Òmnia* és un clar exemple de com des dels moviments socials hom pot reivindicar un més gran accés a les TIC per a totes les persones propi de la Societat de la Informació per a tots i totes. Gràcies a la pressió realitzada per moviments de base i reforçats per polítiques socials⁵ hom lluita per superar o disminuir algunes de les pitjors desigualtats existents en la fase inicial de la Societat de la Informació.

Les tecnologies com a context d'aprenentatge

L'aprenentatge ja no és una característica que resta relegada a l'etapa inicial de la vida d'una persona, sinó que es converteix en una necessitat imperiosa al llarg de tota la vida. Com hem vist, no és quelcom que es promogui només des de les polítiques públiques sinó que també és una demanda que ja reclamaven les persones en processos d'educació de persones adultes pels volts de l'any 1999. El *Punt Òmnia* exemplifica l'esforç fet perquè milers de persones adultes en risc d'exclusió social puguin accedir a les TIC i a una societat de la informació per a tots i totes. De fet, encara són moltes les persones que tenen dificultats en el seu accés, per la qual cosa la missió del *Punt Òmnia* segueix sent més actual i necessària que mai. Però, per altra banda, gestionar un espai d'accés a les tecnologies també obre les portes a noves reflexions i necessitats que es

converteixen en reptes pels quals treballar i que fan que les TIC s'hagin constituït en un eix transversal. Deu anys de treball amb les tecnologies donen per poder escriure molts exemples de com hem anat incorporant les TIC en el procés formatiu de la nostra comunitat, per la qual cosa només en destacaré tres d'especial importància: l'alfabetització digital en els grups més inicials de la formació de persones adultes, l'ús de les pissarres digitals interactives i l'exemple del campus virtual.

Alfabetització digital fins i tot en els grups d'alfabetització funcional

El tractament de la informació i l'ús dels mitjans són competències claus en l'educació al llarg de la vida. Són aspectes que les persones necessiten incorporar per no quedar aïllades de les dinàmiques de promoció laboral i social actuals. Per tant, aquestes competències (entre altres) han de formar part de tot procés educatiu i fa falta treballar-les no de manera aïllada sinó globalment. Una de les línies de treball prioritzades per les persones participants de la nostra comunitat d'aprenentatge és, precisament, la formació a través de les TIC. L'activitat formativa diària incorpora el treball amb tecnologies en la majoria de les classes que duem a terme, emfasitzant en la formació reglada. I això implica l'ús de les tecnologies *també* en els tres grups d'alfabetització funcional: alfabetització, neoelectors i coneixements instrumentals.

El tractament de la informació i l'ús dels mitjans són competències claus en l'educació al llarg de la vida

Al seu dia, la formació amb TIC va representar un repte especialment entre els i les educadores més que entre les pròpies persones participants que tenien molt clar que el seu objectiu d'aprenentatge també incloïa la formació en i amb tecnologies. Aquest repte s'incrementava en els grups d'alfabetització, on les persones aprenen a llegir i escriure. Un cop més, el diàleg i la participació van permetre transformar les dificultats en possibilitats. Entre tots i totes analitzem on eren les barreres perquè les persones en processos d'alfabetització poguessin utilitzar un ordinador. L'ús del ratolí i el coneixement del teclat eren elements claus per poder iniciar-se en el seu ús. Va ser, per tant, necessari una introducció i formació en el seu maneig. També es van superar dificultats com les majúscules en el teclat, la mida de les fonts o, fins i tot, la presència de lletra en els menús i instruccions dels programes.

A partir d'aquí, utilitzem recursos TIC molt variats que permetessin complementar el treball que s'estava fent en els diferents nivells: des de dictats i petites redaccions que fomentessin l'adquisició de les habilitats lecto-escriptores fins a la recerca de recursos a *internet* per a la realització de treballs d'investigació en el nivell de coneixements instrumentals. Tot i que és cert que hi ha bastants materials didàctics, no totes les àrees de la formació bàsica de persones adultes són cobertes ni tots els materials que ja hi ha creats són suficients. És per això que també desenvolupem els nostres propis recursos a través de programes de font oberta l'ús dels quals aprenem no tan sols educadors i educadores, sinó les mateixes persones voluntàries que col·laboren en aquests nivells.

Un entorn virtual d'aprenentatge propi de l'educació bàsica de persones adultes

La perspectiva europea també fa un paper important per permetre ampliar encara més aquest context tecnològic d'aprenentatge. Mitjançant el projecte europeu *ABE Campus: Virtual Adult Basic Education Communities in Europe*⁶ l'Associació de persones participants Àgora va promoure la creació d'una plataforma virtual d'aprenentatge que potencia la formació a distància en l'educació bàsica de persones adultes.

El Campus Virtual constitueix una eina clau per a l'aprenentatge i ús de les TIC. Per una banda, les persones adultes disposen d'un espai virtual on troben tota la informació relacionada amb l'entitat que necessiten mitjançant una *interface* senzilla i pràctica que inclou activitats, calendari, notícies, fòrums, etc. Per altra banda, en tractar-se d'un espai virtual, permet que aquelles persones que no puguin seguir amb normalitat les activitats de formació ho poden fer a distància. Des del Campus Virtual totes les persones implicades en la nostra comunitat (persones participants, persones voluntàries, educadors i educadores) podem saber allò que estem fent i allò que anem a fer, podem implicar-nos en la gestió de la nostra entitat, així com comunicar-nos amb altra gent que participa en l'organització o aprendre del material educatiu elaborat bé per l'educador/col·laborador o per les mateixes persones participants.

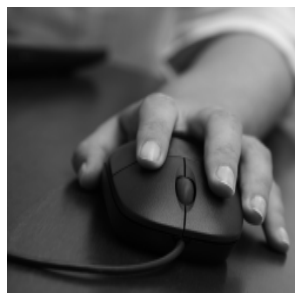
Com ja va passar amb el *Punt Òmnia*, el projecte del Campus Virtual sorgeix a iniciativa de les mateixes persones participants en educació bàsica de persones adultes. Eren moltes les persones que volien trobar a *internet* l'espai d'aprenentatge i de participació que representa la nostra comunitat d'aprenentatge. Igualment, volien poder implicar-se en la formació i en els espais de decisió i gestió. En l'àmbit de l'educació de persones adultes, les persones troben moltes circumstàncies que condicionen el seu seguiment continuat: àvies que s'han de fer càrrec de néts, persones que treballen a fàbriques amb diferents torns, famílies que s'han de desplaçar per fer-se càrrec de familiars grans, persones immigrants que es traslladen d'una zona a una altra per cercar treball, etc. És per això que hom pensa el Campus Virtual com a resposta i alternativa a totes aquestes situacions.

L'aspecte més innovador del projecte és que els resultats van desenvolupar la participació activa de totes les persones que l'utilitzen (educadors i educadores, persones expertes en l'aplicació educativa de les TIC i, sobretot, participants en educació bàsica de persones adultes). D'aquesta manera, es genera el primer entorn virtual d'aprenentatge creat no *pensant en* sinó *amb* les persones d'un dels àmbits més marginats de la formació *online*: l'educació bàsica de persones adultes (persones a nivells inicials d'alfabetització funcional i/o digital). La participació de les persones adultes no es resumeix únicament en la fase de test i avaluació dels principals resultats sinó que es porta al desenvolupament de *tot* el projecte: des del seu disseny, desenvolupament i introducció a les entitats, fins a la seva avaluació final. Així se supera una tradicional barrera present en el món de les tecnologies: la creença que persones "expertes" no poden treballar

i cooperar amb els usuaris finals que utilitzen el *software*. Gràcies al diàleg igualitari que es genera entre les persones de la comunitat educativa podem assegurar no invertir grans quantitats d'esforç personal i econòmic en la realització d'entorns tecnològics per tal que després no siguin utilitzats.

Finalitzat el projecte europeu de l'ABE-Campus, la metodologia i de l'eina creats es van millorar a partir d'un projecte del Pla Nacional d'I+D+I. El projecte **APADIS: Generació d'un entorn virtual d'aprenentatge accessible per a persones grans. L'aprenentatge obert i a distància en l'educació formal i del temps lliure de les persones grans**⁷ demostra que el plantejament inicial d'ABE-Campus segueix sent una proposta vàlida per al col·lectiu de persones grans. El projecte APADIS va ser coordinat des del Centro Especial de Investigación en Teorías y Prácticas Superadoras de Desigualdades (CREA) de la Universitat de Barcelona. Hi van participar també centres d'investigació com el Grup de Tecnologies Interactives (GTI) de la Universitat Pompeu Fabra així com departaments de diferents universitats espanyoles: *Universidad del País Vasco*, Universitat Rovira i Virgili de Tarragona o la Universitat de Lleida. L'Associació de persones participants Àgora era també una entitat associada a aquest projecte d'investigació i desenvolupament convertint-se en una de les primeres entitats no universitàries que pren part d'aquest tipus de projectes.

Actualment, el Campus Virtual està pendent de migració al sistema de gestió de cursos de tecnologia oberta conegut com a Moodle⁸. En ser un sistema amb tecnologia oberta, són moltes les persones i organismes que permeten millorarlo de forma continuada. Paral·lelament, l'ús del *moodle* no està renyit amb l'aplicació de la metodologia de l'aprenentatge dialògic propi de la nostra comunitat, per la qual cosa es va decidir la seva migració.

Conclusions

La formació en les TIC ha de ser un element transversal i global en els processos educatius al llarg de la vida que s'adrecen a les persones adultes, especialment si aquestes es troben en situacions d'exclusió social. La competència en TIC necessita ser incorporada per totes les persones adultes per no quedar (més) aïllades de les dinàmiques de promoció laboral i social actuals.

El procés per aconseguir que les TIC es converteixin en un eix transversal en els projectes educatius passa per garantir, en primer lloc, un accés gratuït i de qualitat a aquestes. El *Projecte Òmnia* exemplifica l'esforç fet per tal que milers de persones adultes en risc d'exclusió social puguin accedir a les TIC i a una societat de la informació per a tots i totes. De fet, encara són moltes les persones que tenen dificultats en el seu accés, per la qual cosa la missió d'aquest projecte segueix sent més actual i necessària que mai. Però per incorporar plenament les TIC als processos formatius cal modificar substancialment molts dels paràmetres en què es basava l'educació permanent de la societat industrial per obrir tot un ventall de noves possibilitats i oportunitats amb el principal objectiu del seu enriquiment.

La competència en TIC necessita ser incorporada per totes les persones adultes per no quedar (més) aïllades de les dinàmiques de promoció laboral i social actuals

Lògicament, el fet d'adquirir sistemes tecnològics com les PDI o d'utilitzar plataformes virtuals d'aprenentatge no porta implícit la creació d'entorns tecnològics d'aprenentatge com el que estem descrivint. La transformació de l'entorn no és possible si no existissin prèviament dos elements: per un costat, el fet de ser una aposta que parteix de les necessitats i les demandes de les mateixes persones participants en els seus propis processos educatius i, per altra banda, per tenir una metodologia basada en l'aprenentatge dialògic que incorpora aportacions a escala teòrica i pràctica del camp de les ciències socials i de les ciències de l'educació, així com de l'estudi d'experiències d'èxit a escala estatal i internacional.

La societat de la informació per a tots i totes és, alhora, una societat cada cop més dialògica. Cal partir de la creença que el diàleg igualitari és possible i que tot el món és capaç d'usar les TIC. Tot el món sap allò que vol i és capaç d'expressar-lo, independentment de la seva educació acadèmica. A més el diàleg igualitari entre tècnics, educadors i participants redunca en una més gran qualitat, accessibilitat i comunicació tant dels mitjans amb suport informàtic com de les pròpies relacions educatives. Quan, a més, en un context educatiu, aquesta participació s'amplia al conjunt de la gestió d'una entitat, els resultats educatius i el funcionament de la mateixa entitat millora considerablement. Per això es fa necessari l'ús d'una metodologia comunicativa que fomenta la participació de tota la comunitat educativa en els processos relacionats amb les TIC.

Mª Ángeles Serrano
Educatora a l'Associació Àgora
Comunitat d'Aprenentatge de la Verneda Sant Martí

Bibliografia

- Asociación de Personas Participantes Ágora.** 2003-2005. *ABE CAMPUS-Virtual Adult Basic Education Communities in Europe*. Acción Minerva. Programa Sócrates. Comisión Europea.
- Castells, M.** (1997), *La era de la información. Economía, Sociedad y Cultura*. Vol 1. *La sociedad red*. Alianza. Madrid.
- Castells, M.** (2001), *La Galaxia Internet. Reflexiones sobre Internet*, empresa y sociedad. Areté – Plaza & Janés. Barcelona.
- Federación de Asociaciones Culturales y Educativas de Personas Adultas (FACEPA).** 1999. Participants' Bill of Rights, retrieved December 15, 2008 from <http://www.facepa.org/PDF/EN/Declaeng.pdf>
- Federación de Asociaciones Culturales y Educativas de Personas Adultas (FACEPA).** 2004. *10 Buenas prácticas para aprender y para fomentar las Nuevas Tecnologías*. (No publicat). Elaborat en el projecte *TIC y Participación Social*. Programa Sócrates. Comissió Europea.
- Federación de Asociaciones Culturales y Educativas de Personas Adultas (FACEPA).** 2004-2006. *TIC y Participación Social*. Programa Sócrates. Comisión Europea.

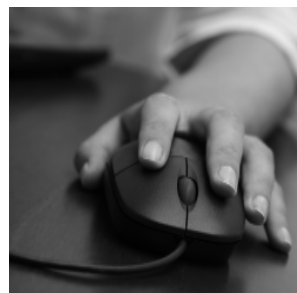
Flecha, R. (1994), “Las nuevas desigualdades educativas”, a Castells, M. *et al.*, *Nuevas perspectivas críticas en educación*. Paidós. Barcelona.

Flecha, R. (1997), *Compartiendo palabras: El aprendizaje de las personas adultas a través del diálogo*. Paidós. Barcelona.

Flecha, R.; Gomez, J.; Puigvert, L. (2001), *Teoría Sociológica Contemporánea*. Paidós. Barcelona – Buenos Aires – México.

Lévy, P. (1997), *La cibercultura, el segon diluvi?* Proa – Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya (v. o. 1997). Barcelona.

Sánchez, M. (1999), *La Verneda-Sant Martí: A School Where People Dare to Dream*. *Harvard Educational Review*, 69 (3), 320-335.

- 1 El *Projecte Òmnia* neix el 1999 com una iniciativa conjunta entre el Departament de Benestar Social i el Departament d'Universitats i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya. Actualment, el *Projecte Òmnia* s'integra en un nou model de comunitat xarxa molt més global anomenat *Xarxa Punt TIC* i promogut des de la Secretaria d'Acció Ciutadana i la Secretaria de Telecomunicacions i Societat de la Informació del Departament de Governació i Administracions Públiques de la Generalitat de Catalunya.
Més informació a: <http://www.xarxa-omnia.org/ca/node/43>
- 2 Definició extreta de la secció “Definició de Punt Òmnia” en l'apartat de “Sobre Òmnia” de la pàgina *web* oficial del *Projecte Òmnia*: <http://www.xarxa-omnia.org/ca/node/42> consultada el 10 de desembre de 2009.
- 3 Hi ha una coordinació general del *Projecte Òmnia* que, trimestralment, recull dades estadístiques per obtenir la utilització de cada un dels 111 Punts Òmnia i, d'aquesta manera, observar no només la seva evolució sinó el grau d'acompliment dels objectius generals del projecte. Entre altres dades, es recull el nombre de persones que usen el Punt així com el nombre de vegades que cada una d'aquestes persones utilitza els ordinadors (quantitat d'utilitzacions).
- 4 L'horari durant els caps de setmana és de 9.30h a 13.30h i de 16.00h a 20.30h. Aquests horaris coincideixen amb l'horari d'obertura del centre cívic on hi ha ubicat el Punt.
- 5 Un exemple de com les polítiques socials estableixen contextos que fomenten no només l'accés a les TIC sinó el ple desenvolupament social i personal en la societat de la informació és l'anomenada Estratègia de Lisboa. En l'article 9 pot llegir-se el següent: *Les empreses i els ciutadans han de tenir accés a una infraestructura de comunicacions mundial barata i a un ampli ventall de serveis. Tot ciutadà ha de posseir els coneixements necessaris per viure i treballar en la nova societat de la informació. Les diferents formes d'accés han d'evitar l'exclusió en relació amb la informació. Cal reforçar la lluita contra l'analfabetisme.* (Art. 9 de les Conclusions de la Presidència. Consell Europeu de Lisboa. 23 i 24 de març 2000. Comissió Europea). L'Estratègia de Lisboa marca les principals línies d'actuació a seguir des de les polítiques promogudes pels diferents organismes europeus.
- 6 (2003-2005) *ABE Campus: Virtual Adult Basic Education Communities in Europe*. Projecte europeu emmarcat en l'acció Minerva del Programa Sòcrates. DG d'Educació i Formació. Comissió Europea. La coordinació d'aquest projecte va ser realitzada per l'Associació de persones participants Àgora i va comptar amb la participació directa d'entitats relacionades amb l'educació de persones adultes en altres sis països europeus: *Bfi–Steiermark* (Àustria), *Inforef* (Bèlgica), *Integra Association* (Bulgària), *Ed–Consult* (Dinamarca), *Soros Education Centre Foundation* (Romania) i *CFL, Centre For Flexible Learning* (Suècia). Els seus objectius fonamentals van ser: (1) crear una plataforma virtual d'aprenentatge que permeti a qualsevol escola de persones adultes generar el seu propi campus virtual; (2) contribuir a la creació d'un espai virtual educatiu europeu que respongués a les necessitats de l'educació bàsica de persones adultes i que permetés la inclusió dels grups socialment desfavorits; i (3) aprofitar les TIC per contribuir a assolir els objectius de l'educació per a tots i totes. Més informació a: <http://www.basicampus.net/>

- 7 **APADIS: Generación de un entorno virtual de aprendizaje accesible para personas mayores. El aprendizaje abierto y a distancia en la educación formal y del tiempo libre de las personas mayores.** Solicitud de convocatoria de subvenciones para proyectos de investigación científica, desarrollo e innovación tecnológica. Plan Nacional de I+D+I 2004-2007. Programas Nacionales de Tecnologías para la Salud y el Bienestar y de Ciencias Sociales, Económicas y Jurídicas. Instituto de Mayores y Servicios Sociales (IMSERSO). Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Más información a: http://www.pcb.ub.es/crea/proyectos/apadis_web/home.html
 - 8 Més informació sobre aquest sistema de gestió del coneixement a <http://moodle.org/about/>
-